

Bra miljö i skolan

Miljökontorets vägledning för dig som driver eller ska starta en skola. Den sammanfattar hur miljöbalken styr utformningen och driften av verksamheten samt de råd som miljökontoret arbetar efter för en bra inre- och yttre miljö i skolan. Senast uppdaterad 2017-05-15. Bilden är från Skolinspektionens hemsida.

Inledning

Miljönämnden är tillsynsmyndighet över skolor enligt miljöbalken och livsmedelslagen. I tillsynen granskar vi både sakfrågor och hur egenkontrollen är uppbyggd och fungerar. Tillsynen gäller såväl var lokalerna är placerade med avseende på trafikbuller och luftföroreningar, som hur lokalen är utformad och hur den ska användas. Syftet är att främja god hälsa hos barnen som vistas i lokalen.

Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för att lokalerna är anpassade till verksamheten. Genom egenkontroll ska verksamhetsutövaren skaffa sig den kunskap som behövs för att förebygga ohälsa. Här följer en sammanställning av rekommendationer och lagkrav.

Anmälningspliktig verksamhet

Innan du startar en skola måste du anmäla verksamheten till Miljönämnden enligt miljöbalken (38 § 1998:899 om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd).

Du ska göra en anmälan till miljönämnden om du ska:

- Starta en ny skola eller förskola
- Flytta befintlig verksamhet till ny lokal
- Utöka verksamheten med nya lokaler

En fullständig anmälan ska vara inlämnad senast sex veckor innan skolan ska öppna. Om verksamheten startar innan anmälan gjorts kan en miljöstraffavgift på 3 000 kr tas ut.

Anmälningsblanketten finns på www.sundsvall.se

Anmälan enligt livsmedelslagstiftningen

Innan en skolverksamhet startas där livsmedel hanteras (kök och matsal) måste även en anmälan enligt livsmedelslagen lämnas till miljönämnden. Anmälan ska göras minst två veckor innan verksamheten ska starta. Annars kan verksamhetsutövaren bli åtalad.

Tillsynsbesök/inspektion

Vid miljökontorets tillsynsbesök kontrolleras hur er egenkontroll fungerar. Vi tittar bland annat på hur er dokumentation ser ut och gör oftast en rundvandring i lokalerna. Ibland gör vi tillsyn med fokus på ett visst område t.ex. städning, buller, hantering av kemikalier eller ventilation i förhållande till personbelastning. Ibland genomförs tillsyn genom t ex. utskick av frågeformulär inom olika områden.

Avgift för tillsynen

Tillsyn utifrån miljölagstiftningen finansieras genom avgifter från de berörda verksamheterna. Vilken avgift som gäller bestäms genom en taxa som kommunfullmäktige har antagit. Avgiften för tillsynen ska finansiera det arbete miljökontoret lägger ner på exempelvis inspektioner med förberedelser, efterarbete och nödvändig administration.

Yttre miljö

Skolgård

För barnens trivsel och hälsa är det viktigt med tillräckligt stora ytor för utomhusvistelse. En yta på 30 m² per barn bör efterstävas vid planering av en skolgård.

Gården bör också vara kuperad för att inbjuda till fysisk aktivitet med möjlighet att få skugga.

Trafikbuller och luftföroreningar

Bullret från vägtrafik bör inte överskrida 30 dBA (dygnsekvivalent ljudnivå) inomhus i undervisningslokaler och inte heller överskrida 55 dBA utomhus.

Skolor bör inte placeras vid kraftigt trafikerade gator eller nära industrier på grund av risken för luftföroreningar, olyckor och buller.

Rökning

Enligt tobakslagen (1993:581) får rökning inte förekomma i lokaler eller utomhus i anslutning till lokaler för skola och barnomsorg. Varken skolpersonal, elever eller besökare på skolan, får röka i eller i anslutning till skolan.

Den som äger eller disponerar lokalen eller området (skolledare/rektor) ansvarar för att bestämmelserna följs i 7 § tobakslagen.

Förbudet gäller alla tider på dygnet. Det är även förbjudet att upplåta plats för rökning utanför skolgården för elever. Skyltar kan sättas upp för att informera om och markera att det är rökförbud.

Närhet till djur

Tillräckligt avstånd till närliggande djurhållning är viktigt med hänsyn till allergier och luktproblem. Vad som är tillräckligt avstånd avgörs i varje enskilt fall. Men lokaler för barnomsorg och skola bör inte vara lokaliserade intill djurhållning som exempelvis häststall och ladugårdar.

Magnetfält

Elektromagnetiska fält kan vara förenade med hälsorisk beroende på magnetsfältsnivån och därför bör skolor och förskolor inte vara placerade i närheten av kraftledningar, transformatorstationer eller liknande. Vid nybyggnation bör elledningar utformas så att risken för vagabonderande strömmar blir så liten som möjligt.

Markföroreningar

Skolor ska inte byggas på förorenad mark. Halter av föroreningar i marken på skolområdet bör inte överstiga Naturvårdsverkets generella riktvärden för känslig markanvändning.

Fyllnadsmassor kan innehålla föroreningar, och det finns en problematik med förhöjda halter av PAH i vissa delar av Sundsvall. Kontakta Miljökontoret för mer information kring detta.

Lokaler som inte är nybyggda behöver vara inventerade och sanerade med avseende på förekomst av PCB (polyklorerande bifenyler).

Inre miljö

Lokalyta och toaletter

Om lokalerna är trånga i förhållande till antal elever ökar risken för smittspridning, höga ljudnivåer, dålig luft och ökat slitage på lokalerna. Takhöjden bör vara minst 2,7 m vid nybyggnation för att få en bra luftkvalité i lokalen. Takhöjden bör inte heller vara för hög eftersom det ofta kan leda till dålig akustik och därmed höga bullernivåer.

En bra riktlinje är att ha en toalett per 10-15 barn och separat personaltoalett. Kökspersonal ska ha egen toalett.

Ventilation

Det är viktigt att antalet personer som vistas i klassrum och grupprum inte är fler än det antal personer som ventilationen har kapacitet för. Skolan behöver därför inhämta information om ventilationen hos fastighetsägaren inför planering av verksamheten.

Ventilationen bör ha fläktstyrd till- och frånluft med ett uteluftsflöde på minst 7 l/s och person samt ett tillägg på 0,35 l/s per m² golvyta vid stillasittande sysselsättning. Luftens medelhastighet bör inte överstiga 0,15 m/s för att minska risken för drag.

Eventuella filter behöver bytas eller rengöras regelbundet. Öppningsbara fönster bör finnas för korta och effektiva vädringar (gärna korsdrag!)

Den obligatoriska ventilationskontrollen (OVK) ska utföras vart tredje år. OVK är dock inte en garanti för att ventilationens luftflöde är anpassat för hur många personer som nu vistas i lokalen.

Om koldioxidhalten i ett rum vid normal användning regelmässigt överstiger 1 000 parts per million (ppm), bör detta ses som en indikation på att ventilationen

inte är tillfredsställande. Det kan även finnas andra problem med ventilationen även om koldioxidhalten är på en acceptabel nivå. Dålig ventilation kan ge upphov till trötthet, klåda och irritation i ögon och luftvägar. Det är viktigt att vid behov vädra före och efter större samlings och det bör därför finnas öppningsbara fönster i alla rum.

Ljud

Inga ljudnivåer/bullervärden bör vara över de riktvärden som anges i Folkhälso-myndighetens allmänna råd om buller inomhus (FoHMFS 2014:13). Skolan behöver därför kontrollera ljudnivåer från fasta installationer i lokalerna. Riktvärdet för ekvivalent ljud är 30 dB(A). Det finns även riktvärden för lågfrekvent buller.

Ljuddämpande tak, filtassar under stols- och bordsben och minimalt med hårda ytor bör finnas i rum där elever vistas och ljudnivån kan bli hög.

Fukt

Det finns en koppling mellan fuktskador i byggnader och hälsoproblem. Fukt kan orsaka tillväxt av mögel och bakterier som avger kemiska ämnen. Kemiska ämnen kan också frigöras från fuktskadat material vilket i sin tur kan ge upphov till hälsoproblem. Även gamla fuktskador som inte åtgärdats men som nu är torra kan medföra hälsopåverkan.

Misstankar om fuktskador ska alltid utredas och fuktskadat material ska bytas ut.

Det får inte finnas förekomst av mikrobiell tillväxt (mögel) och/eller mikrobiell lukt i rum där barnen vistas stadigvarande. Det får heller inte finnas risk att mikrobiell växt (mögel) och/eller mikrobiell lukt från byggnadskonstruktion eller från t.ex. källare, grund eller vind sprids till rum där barnen vistas stadigvarande.

Temperatur i lokalerna

Lufttemperatur i lokalerna bör vara 20-23°C och golvtemperaturen helst 20°C, dock lägst 18°C.

Av Folkhälsomyndighetens allmänna råd om temperatur inomhus (FoHMFS 2014:19) framgår det mer specifika råd om temperaturer inomhus.

För hög temperatur kan orsaka obehag. Solavskärmning bör därför finnas, exempelvis i form av markiser i första hand.

Radon

Radon är en gas som kan komma ifrån byggnadsmaterial eller ifrån marken. Referensnivån för radon i befintliga skollokaler är 200 becquerel per kubikmeter (Bq/m³) inomhusluft, vilket framgår av 3 kap. 6 § Strålskydds-förordningen. Det är olämpligt med radonhalter över referensnivån och förhöjda halter bör åtgärdas.

Varmvatten

Varmvattentemperaturen ska vara tillräckligt hög och kallvattentemperaturen ska vara tillräckligt lågt för att för att minimera risk för tillväxt av legionellabakterier. Temperaturer behöver därför kontrolleras regelbundet. Vid tappstället ska varmvattentemperaturen vara minst 50°C. Vattnet i varmvattenberedaren ska hålla minst 60°C. Kallvattentemperaturen max 18 °C, helst 5-10 °C.

Vid tappställen som små barn själva använder bör varmvattnet vara högst 38°C, på grund av skållningsrisken. Det är då viktigt att ledningar och blandare är utformade så att tillblandning av det ljumma vattnet ske i anslutning till tappstället.

Ljusinsläpp

Det bör finnas god tillgång till direkt dagsljus i rum där barnen vistas mer än tillfälligt och fönster bör vara utformade så att barnen ska kunna se ut (högst 0,7 m över golvet). Fönsterglasarean bör i varje rum utgöra minst 10 % av golvytan. Detta innebär att exempelvis källar- och vindslokaler är olämpliga för barnomsorg eller skola.

Städning

En välstädd och ren miljö är viktigt för hälsan. Det är därför viktigt att hålla koll på att städningen fungerar och att rätt material och metoder används. Städprogram (vem, var, hur och hur ofta, kemikalieval, storstädning etc.) bör finnas tillgängligt för varje verksamhet. Hur ofta städning ska ske behöver anpassas till belastningen av lokalerna. Skolan behöver ha rutiner för uppföljning av att städning sker i tillräcklig omfattning för att förebygga att elever mår dåligt i inomhusmiljön.

Specifika råd om städning framgår av Folkhälsomyndighetens allmänna råd om städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet (FoHMFS 2014:19).

Allergier

Allergier och andra sjukdomar som är kopplade till överkänslighet är idag vanligt förekommande, dessutom kan personer som inte är överkänsliga med tiden få besvär som orsakas av lokaler och dess inredning. Det är därför viktigt att arbeta aktivt med att förebygga allergier.

Rutiner och instruktioner för allergier ska finnas tillgängligt i verksamheten (förekomst av allergier, förebyggande arbete, riskhantering, incidenter, pälsdjur, parfym, särskild städning med mera).

Hygien och smittskydd

Viss smitta sprids i luften mellan personer. Annan smitta sprids via olika kontaktytor och det är därför viktigt med rengöring av ytor som lysknappar och dörrhandtag. Förebyggande smittskyddsarbete handlar om att informera barn och föräldrar om vikten av handtvätt, att hosta i armvecket, att stanna hemma tillräckligt länge efter magsjuka etc. Engångshanddukar och flytande tvål bör alltid finnas tillgängligt på samtliga toaletter.

Kemiska produkter

Samtliga kemiska produkter som används i verksamheten (färger, lim, sprayburkar, städprodukter etc.) behöver förtecknas och förvaras på ett säkert sätt för att skydda barnens hälsa och miljön. Av förteckningen ska framgå produktens namn och användning, information om hälso- och miljöskadlighet samt klassificering med hänsyn till hälso- och miljöfarlighet.

Produkterna behöver också bytas ut mot sådana som är mindre farliga om det är möjligt. Välj i första hand miljö- och allergianpassade produkter och undvik parfymerade tvättmedel, tvålar och diskmedel.

En kemikalieförteckning samt säkerhetsdatablad ska finnas tillgänglig i verksamheten. Databladet får man via leverantören eller tillverkaren.

Energieffektivisering och materialval
Genom egenkontroll bör möjligheterna att minska verksamhetens energianvändning ses över t.ex. genom val av vitvaror och belysning (närvarostyrd belysning, lågenergilampor). Att minska resursanvändningen kan vara bra både för ekonomin och för miljön.

Avfall

Stora mängder energi och naturresurser kan sparas genom att minska mängderna avfall. Det avfall som uppstår i verksamheten ska sorteras och omhändertas på rätt sätt.

Hushållsavfall är det avfall som uppstår i en verksamhet och som är jämförligt med avfall som kommer från hushåll exempelvis köks- och brännbart avfall.

Matavfall kan komposteras och kompostering ska anmälas till miljönämnden.

Förpackningar och tidningar ska sorteras ut från övrigt avfall och ska inte slängas tillsammans med hushållssoporna.

Elavfall ska sorteras ut och hållas skilt från annat avfall. Elavfall som kan innehålla farliga komponenter klassas som farligt avfall. Till farligt avfall räknas exempelvis städ- och rengöringskemikalier, laborierkemikalier, färg, lack, och limrester som innehåller organiska lösningsmedel. Lysrör och lågenergilampor räknas också som farligt avfall.

Som verksamhetsutövare får du själv transportera små mängder av farligt avfall till någon av återvinningscentralerna efter att du har gjort en anmälan till länsstyrelsen.

Miljöbalken

Miljöbalken gäller för alla och syftar till att främja en hållbar utveckling, som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö.

Allmänna hänsynsregler enligt miljöbalken:

- **Omvänd bevisbörda**
Det är verksamhetsutövarens skyldighet att visa att miljöbalkens regler följs.
- **Kunskapskravet**
Den som bedriver en verksamhet ansvarar för att det ska finnas de kunskaper som behövs för att undvika att människor och miljön kommer till skada.
- **Försiktighetsprincipen**
Så snart man har anledning att anta att det finns en risk för hälsan eller miljön så är man skyldig att förebygga eller åtgärda den risken.
- **Utbytesprincipen för kemikalier**
Om det finns mindre skadliga kemikalier än de man använder idag ska de mindre skadliga användas för att minska belastningen på miljön.
- **Hushållning och kretslopp**
Den som bedriver en verksamhet ska hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheten till återanvändning och återvinning. I första hand ska förnybara energikällor användas. Är belysning och ventilation på i onödan? Kan användning av papper minskas? Ställs miljökrav vid upphandling? Kan avfallsmängden minskas genom sortering, återanvändning och återvinning?

Frågor?

Om du undrar över något är du välkommen att höra av dig till oss på miljökontoret, telefon 060-19 11 90, e-post: miljonamnden@sundsvall.se

Mer information

Miljökontoret:

Egenkontroll i skola och förskola enligt miljöbalken

www.notisum.se

Miljöbalken (SFS 1998:808)

Förordning om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd (SFS 1998:899)

Förordning om verksamhetsutövares egenkontroll (SFS 1998:901)

Tobakslagen (SFS 1993:581)

Avfallsförordningen (SFS 2011:927)

www.folkhalsomyndigheten.se

Buller inomhus (FoHMFS 2014:13)

Höga ljudnivåer (FoHMFS 2014:15)

Radon inomhus (FoHMFS 2014:16)

Temperatur inomhus (FoHMFS 2014:17)

Ventilation (FoHMFS 2014:18)

Städning i skolor, förskolor, fritidshem och öppen fritidsverksamhet (FoHMFS 2014:19)

Bullret bort, en liten handbok om god ljudmiljö i förskolan

Buller - höga ljudnivåer och buller inomhus

Objektburen smitta – hygien, smittskydd och miljöbalken

Miljöhälsorapport 2013 om barns hälsa

Allergi i skola och förskola (redovisning av en utredning, publicerad av

Folkhälsomyndigheten)

Hygien i förskolan (redovisning av ett tillsynsprojekt, publicerad av Folkhälsomyndigheten)

www.folkhalsomyndigheten.se

Smitta i förskolan

www.boverket.se

Information om legionella

Har du legionellabakterier i dina vattenledningar? Utgivningsår 2000

OVK

www.stralsakerhetsmyndigheten.se

Information om UV-strålning och radon

www.naturvardsverket.se

Naturvårdsverkets allmänna råd om egenkontroll (NFS 2001:2)

Naturvårdsverkets riktvärden för trafikbuller

Externt industribuller – övergångsväglösning

Naturvårdsverkets handbok 2001:3

Egenkontroll – en fortlöpande process

www.prevent.se

Checklistor för ventilation, städning m.m.

www.kemi.se

Kemikalieinspektionens föreskrifter om kemiska produkter och biotekniska organismer (KIFS 2008:2)

Kemikalier i barns vardag (broschyr, Kemikalieinspektionen)

Klassificering och märkning av kemiska ämnen (faktablad, Kemikalieinspektionen)

Kort om reglerna för kemiska ämnen i varor (faktablad, Kemikalieinspektionen)

Ftalater i leksaker (faktablad, Kemikalieinspektionen)

Farosymboler för märkning (väggplansch, Kemikalieinspektionen)

Kvicksilver i lågenergilampor och lysrör (instruktioner, Kemikalieinspektionen)

www.astmaoallergiforbundet.se

Allergironden, checklista.